

אוצר החכמה

הרב שמואל אויערבאך

ראש ישיבת מעלות התורה

אוצר החכמה

אוצר החכמה

בענין שמות המיוחדים וכנויים במקלל ושבועה

מלשון הקודש כמו ויאמר וידבר וכיו"ב, ולא נאמר כאן הלכה בכינויים.

והנה בשבועה צריך להשבע בשם ד' ולכן בשבועה וכן מקלל לענין אזהרה מועיל כינויין שאין בהם דין שם בעצם וכשאמר רחום התכוין לה', ואזי הוי שבועה בשם, וכן במקלל נקרא שקלל בשם ד', משא"כ במגדף לחיוב מיתה יש דין לפרש את ה' בעצם והוי רק בשם המיוחד הוי"ה, אבל שאר השמות הוי רק פעולותיו ומדותיו ולא הוי שם העצם, וכן בברכת כהנים יש דין להזכיר שם המפורש ככתבו במקדש אבל במדינה אסור להזכיר הוי"ה רק מזכיר אדנות, וכן כה"ג ביוהכ"פ צריך להוציא שם המפורש ממש. ונהנה בהזכרת שם הוי"ה ביוהכ"פ הרא"ש בפ"ח דיומא מביא שר' האי גאון כתב שהכהן הגדול הזכיר שם של מ"ב אותיות והרא"ש משיג עליו דיש גזירה שוה לעגלה ערופה וכמו ששם הזכירו שם הוי"ה של ד' אותיות גם ביוהכ"פ צריך להזכיר שם הוי"ה, ואולי י"ל דהרמב"ם כבר כתב דשם הוי"ה הוא במילואו כלומר יוד, הא, ואו, וכו' וא"כ יתכן ששם מ"ב אותיות הוא ג"כ שם הוי"ה כמו הגזירה שוה לעגלה ערופה ורק במילוי דמילוי של האותיות והיינו דהיוד עצמו של שם ההוי' הוא במלואו יוד ואו דלת, ובדרך זה שייך להגיע למספר מ"ב אותיות, וזה שהתכוון רב האי גאון שעדיין מצוי בישיבה וידוע לחכמים דהיינו באיזה

במשנה במס' שבועות דף ל"ה. מבואר דשבועה בשם ובכל הכינויים הרי אלו חייבים, ובמברך את השם ובמקלל אביו ואמו פליגי ר"מ וחכמים ולר"מ חייב מיתה אפילו בכינויים ורבנן פוטרים. ובמקלל עצמו דיש רק לאו לכו"ע עובר אפילו בכינויין, וכן לענין לאו במברך את השם ובמקלל אביו ואמו כו"ע מודים שזה גם בכינוי.

והנה ברמב"ם הל' עכו"ם פ"ב ה"ז אין המגדף חייב סקילה עד שיפרש את השם המיוחד של ארבע אותיות שהוא שם אדנות ויברך אותו בשם מן השמות שאינם נמחקים ויש מי שפירש שאינו חייב אלא על שם הוי"ה ואני אומר שעל שניהם הוא נסקל עכ"ל.

והנה בעיקר השמות כתב הר"ם בהלכות יסודי התורה פ"ו ז' שמות הם השם הנכתב י"ה וכו' והוא השם המפורש או הנכתב אדנות או אלוקים וכו' ובשאר הכינויין כגון רחום וחנון הרי הם כשאר כתבי הקודש ומותר למוחקן עכ"ל. והנה במש"כ הרמב"ם דכל הכינויים הם כשאר כתבי הקודש מבאר מרן הגרי"ז ז"ל דהרמב"ם דינא קאמר דכל כינויים יש להם דין כתבי הקודש, ולענ"ד לו"ד ז"ל נראה פשוט דהרמב"ם בא לבאר דיש שמות שאינם נמחקים וכינויים אין להם דין שם באיסור מחיקה אלא הם כשאר תיבות הכתובים בכתבי הקודש, והם סתם תיבה

העצם והכי מיוחד, אבל במגדף בפיו שכפה יותר שייך השם דאדנות הנקרא ולזה מתחיל בהשם אדנות הנקרא שהרי מגדף בפה ואין שייך כ"כ תורת ככתבו, והביא ליש אומרים דדוקא שם הוי"ה שהוא שם המפורש והוא המיוחד בעצם והרמב"ם מכריע שעל שניהם הוא חייב.

והרמב"ם שם כתב עוד גבי מגדף דהגמ' אומרת שצריך להיות כמו יכה יוסי את יוסי שצריך לנקוב בשם ולברך את השם שנקבו בשם, והרמב"ם כתב שלנקוב זה רק בב' שמות אדנות והוי"ה, אבל בשם שמברך חייב בשאר השמות שאינם נמחקים. ועיי"ש בכס"מ ובלח"מ שעמדו היכן להרמב"ם מקור לזה, ונראה לומר דהמקור מפורש בתורה דבפסוק כתוב ונוקב שם השם בנוקבו שם יומת ומזה לומדים שצריך לנקוב בשם ולברך השם, וא"כ כשנוקב את השם כתוב בתורה ונוקב שם הוי"ה, וא"כ ודאי שצריך לנקוב בשם המפורש, אבל בשם שאותו מברך כתוב רק בנוקבו שם ולא כתוב הוי"ה וא"כ סגי כל שם שאינו נמחק.

ובגמ' שם שאזהרה יש גם בנוקב בשאר כינויים ורק מיתה יש בשם המיוחד, ובגמ' ילפינן לה ממה שכתוב כי יקלל אלוקיו ונשא חטאו, וקצת תימה דאולי רק שם אלוקים אבל בשאר כינויים פטור גם מאזהרה, ואולי משמע לגמ' שמקלל אלוקיו היינו לא עצם השם אלא אלוקים היינו אלוקים שלו וסגי שבקללה מפרש שהכוונה על הקב"ה, ויוצא לדעת הרמב"ם שבמברך את השם, השם המתברך הוא דוקא השמות המיוחדים הוי"ה ואדנות, והשם המברך צריך שם מהשמות שאינם נמחקים כדכתיב בנקבו שם וכדנתבאר, ואם המברך הוא רק בכינוי וכן המתברך לא שם הוי"ה ולא שם אדנות הוא רק באזהרה, והיינו דלאו דאלוקים לא תקלל הוא לא כמגדף

אופן להוציא שם ההוי' במספר של מ"ב אותיות].

ויש להתבונן בלשון הר"ם במגדף דבתחילה כתב החיוב כשפירש שם אדנות ואח"כ כתב שיש מי שמפרש שחייב רק בשם הוי"ה ואני אומר שעל ב' השמות חייבים. וקשה למה הרמב"ם הזכיר בתחלה את שם אדנות המחודש ורק בסוף ההלכה הזכיר שגם שם הוי"ה חייבים. ובעצם החיוב על ב' שמות במגדף כבר עמד מרן הגרי"ז ז"ל דאין יתכן ב' שמות המיוחדים ומבאר מרן ז"ל עפ"י הגמ' בפסחים זה שמי וזה זכרי לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב בשם הוי"ה ונקרא בשם אדנות, וביאורו דאיי"ז כמו בעלמא קרי וכתוב דקוראים בע"פ מה שבכלל לא נכתב, אלא דעצם קריאת השם הוי"ה הוא אדנות שזה קריאת השם ומשו"ה חייב גם על אדנות הואיל וזה קריאת שם הוי"ה, ועיין בחידושי עה"ת פרשת ואתחנן.

ולענ"ד הקלושה צ"ע דלדברי מרן ז"ל פירוש אני נקרא היינו היאך נקרא שם הוי"ה, וכמדומה לע"ד שאין כן פשטות הדברים, אלא נראה שיש שני שמות, אני נכתב ואני נקרא, והנקרא הוא לא קריאה של הנכתב, אלא קריאה של אני כביכול, וזה לשון אני נקרא, וזה שאמרו שם לא כהעוה"ז העוה"ב, שבעוה"ב כשאני נכתב כך אני נקרא שקוראים לו בשם העצם ממש, ובעוה"ז אני נקרא בשם אדנות, וזה דין כה"ג ביוה"כ וכן בברכת כהנים במקדש צריך להוציא השם ככתבו, משא"כ במדינה שלא ניתן רשות להוציא בפה השם ככתבו ולזה מזכיר רק השם שנקרא בעוה"ז ושייך שפיר שני שמות המיוחדים שם הנכתב ושם הנקרא, ובזה יש לבאר לשונות הרמב"ם דבהלכות יסודי התורה שמבאר עיקר מהות השמות מזכיר תחילה שם המפורש ככתבו וזה שם

שהרי ^{אוצר החכמה} כינויים מותר למחקן, ונראה שהעתיק רק דברי הש"ך של"ה שם מפני שמותר למחקן וכוונתו ז"ל להשיג רק שאסור להזכיר על הרקיקה ^{אוצר החכמה} [ולפלא על הדרכ"ת שהעתיק הדברים כלשונם ולא העיר כלום].

ורבינו הגרע"א ז"ל בתשובה סי' כ"ה מדקדק מלשון הר"מ סוף הל' שבועות דמותר להזכיר בפה רחום וחנוך עיי"ש, ובאמת דהרמב"ם בהל' יסוה"ת כבר ביאר הדברים דשאר הכינויים הוי כשאר כתבי הקודש וודאי שמותר להזכיר מילים מכתבי הקודש. ורבינו הגרע"א שם דן אי מותר לברך ברכה שאינה צריכה בכינוי וכותב דלהרמב"ם ברכה לבטלה חמור משם שמים לבטלה שזה רק באזהרת עשה דאת ד' אלוקיך תירא ואילו בברכה לבטלה עובר בלאו דלא תשא [ולא ביאר הגרע"א ז"ל היאך יתכן דעל ברכה לבטלה עובר בלא תשא דאורייתא, והרי שבועת שוא מפורש במשניות שבועות ובגמ' באיזה אופן הוא ול"ש זה בברכה לבטלה ועיין חזו"א ^{אוצר החכמה} 4234567].

שכתב שגם להרמב"ם זה רק מדרבנן וצ"ע בלשון הרמב"ם בתשובה] וממילא גם בברכה ע"י כינוי עובר בלא תשא, ומבואר מדבריו דלהתוס' שברכה לבטלה זה רק מדרבנן וזה קל מהוצאת שם ה' לבטלה שזה באזהרת עשה, וא"כ בברכה ע"י כינוי אין שום איסור דברכה לבטלה, דלא גרע מהוצאת שם ה' דמותר בכינוי, ותמוהין לי דבריו הקדושים שהרי לכו"ע גמ' ערוכה לפנינו בברכות דף לג. שברכה שאינה צריכה עובר בלא תשא, וא"כ גם להתוס' עכ"פ מדרבנן יש לא תשא, והיינו דגדר האיסור דרבנן של ברכה לבטלה הוא בגדרי שבועת שוא מדרבנן, ואסמכינהו על לאו דלא תשא כיון שאין זה סתם הוצאת ד' לבטלה אלא ברכה לבטלה וחז"ל החשיבו מעלת הברכה שלפיכך כשהברכה לבטלה הוא כשבועה לבטלה. [ועיין בחזו"ד קונטרס

דצריך להוציא עצם שם, אלא הלאו שלא לקלל לקב"ה וזה גם בכינויים, ומחלוקת ר"מ וחכמים לפי מה דמרבה ר' מאיר מבי יקלל אלוקים משמע דלר"מ חייב מיתה גם כשהשם המתברך הוא בכינוי, ולר"מ כל שיש לאו הוא במיתה, ומש"כ הרמב"ם בפירוש המשנה בר' מאיר שרצונו לומר מברך את השם באחת מהן אין כוונתו שמברך את השם המתברך ע"י אחת היינו המברך, אלא כוונתו שעבר על מברך השם גם כשעשה זה בכינוי והיינו בשם המתברך, וצ"ע במש"כ שם שבכל השמות שאינם נמחקים לא נחלקו והרי הרמב"ם בחיבור פסק שאינו חייב אלא על שם הוי"ה ואדנות, וא"כ מש"כ הרמב"ם שלא נחלקו היינו רק בשם המברך וזה דלא כהמשך דבריו, ואולי בפירוש המשניות הוי ס"ל להרמב"ם דגם בשם המתברך חייב בכל השמות שאינם נמחקים ומשו"ה לא פירש כלל הרמב"ם שם ענין שם המתברך דחדא הוא.

ובש"ך סי' קל"ט בהא דאסור להזכיר ש"ש על הרקיקה כתב דשם בלשון נכרי כמו גאט בלשון אשכנז מותר להזכיר כמו דמותר למוחקו דהוי רק כינוי, ובחכמת אדם השיג עליו דבמקלל חזינן דבכל לשון חייב [ומש"כ שם כמבואר בח"מ סי' פ"ז ט"ס וצ"ל כ"ז]. והנראה לענ"ד באור דברי הש"ך דלא דמי דבמקלל סגי שרומז לשם ה' דהרי הלאו הוא שלא יקלל ורק שצריך שיקלל בשם ד' וגם כנוי מרמז ומורה לשם ד' וא"כ הוא מקלל בשם ד', וכן נקרא שנשבע בשם ד' בשבועה בכינוי, משא"כ האסור להזכיר ש"ש על המחיקה הוי כמו מוחק דיש איסור למחוק את שם ה' וכשרומז לשם ה' לא כתוב שם. ולכן ה"ג האיסור להזכיר שם ד' ואין איסור כשרק מרמז שכוונתו לד' ולשון החכמ"א שם משמע שחולק ג"כ שאסור למחקו וזה תמוה

נקראת בכל לשון, ולדברי הר"מ בהלכות
סנהדרין שלשונות העכו"ם הם ככנויים א"כ
קשה וכי יוצאים בק"ש בכל הכנויים, ולדברי
הרשב"א המובא ברע"א שם רק שם הוי"ה
שבפרשת סוטה ל"ש דלשון אחר וא"כ בק"ש
לענין הקריאה י"ל דשייך לשון אחר וצ"ע.

בית הספק ועוד אחרונים ז"ל. וא"כ כמו
בלאו דלא תשא עובר גם בכינוי ה"נ בברכה
לבטלה. וכן תמוהין דברי הגרע"א שם שצדד
מסברא ואח"כ מצא בתשב"ץ דלשונות עכו"ם
הוי רק בכינוי, והדברים מפורשים לפנינו
ברמב"ם בהלכות סנהדרין פרק כ"ו עיי"ש.
וצריך לי עיון בהא דקיי"ל וכ"ה בר"מ דק"ש

ז"ל עפ"י דברי הרמב"ן בענין קרבן שבעל הקרבן
צריך לגמור בדעתו שכאילו הוא בעצמו צריך
לישרף לפני הקב"ה והקרבן עולה תחתיו ובודאי
שאצל האבות הקדושים לא היה סתם הציור הזה
כדמיון בעלמא, וכשהלך יצחק להקריב קרבן שה
לעולה, כבר היה בדעתו כאילו הוא בעצמו עולה
לד', וכשנודע לו שזה ממש הוא לא היה הבדל
כ"כ גדול במחשבתו הטהורה, כן נוכל לומר
במידה גדולה על הקדוש אליעזר הי"ד, כפי
שראינו עוצם התלהבותו וזיכוכו בכל יום בעת
אמירת שמע ישראל, לא היה הבדל כ"כ גדול
כאשר ידע בנפשו שעומד ברגעיו האחרונים בחייו
עלי אדמות ומסר נפשו לבוראו בקדושה ובטהרה,
תנצב"ה ונזכה במהרה לתחית המתים ולתשועת
עולמים אכ"ר.

כתבתי בזה כמה הערות בענייני קדושת
השמות, לזכרו של אחד מיוחד מבני החבורה
שהתנהג בחיי קדושה וטהרה הבחור הקדוש
אליעזר שלזינגר הי"ד אשר מדי דברי בו זכור
אזכרנו אשר עוד בחיים הרגשנו ביחודו במדרגתו
הגבוהה, ותמיד שמתי לבי בעת קבלת עול מלכות
שמים פעמיים בכל יום בדרגא עילאית מיוחדת
אשר לא נראה כזאת, וכאשר שמעתי את השמועה
הנוראה וחביריו יבלח"ט ספרו על תוקף קבלת
עומ"ש בקריאת שמע ישראל ברגעיו האחרונים,
נזכרתי במה ששמעתי מזה ששמע מפי הגרנ"ט
ז"ל שדיבר לפני בני הישיבה בראדן בענין נסיון
העקידה ובתו"ד עמר הגאון ר' נפתלי זצ"ל במה
שנאמר וילכו שניהם יחדיו כמו שאחז"ל גם אחרי
שהבין יצחק אבינו שהוא עצמו לעולה, וביאר